

*Топчій Марина Ігорівна,
студентка 2 курсу магістратури
спеціальності «Психологія»*

*Науковий керівник:
доктор психологічних наук, професор
Данилюк Іван Васильович*

«Емпіричне дослідження психологічних особливостей розвитку емоційного інтелекту особистості в ранньому юнацькому віці»

Для сучасного суспільства важливого значення набувають такі характеристики особистості як здатність адаптуватись до постійно змінюваних обставин, що вимагає чіткого усвідомлення і розуміння як власних емоцій, так і емоцій оточення. Мова йде, передусім, про емоційний інтелект.

Регулятивно-адаптаційні функції цього виду інтелекту мають особливе значення та щоразу зростають з посиленням емоційних навантажень на психіку особистості в умовах сьогодення (корона вірус, економічна й політична нестабільність як в Україні, так і світі загалом). Тому розвиток емоційного інтелекту підростаючого покоління є актуальною психолого-педагогічною проблемою. Особливо важливого значення ця проблема набуває в ранньому юнацькому віці, коли формуються змістові основи спрямованості особистості, ціннісно-орієнтаційне самовизначення, вирішально-визначальним чинником якого є емоційні переживання [3; 4].

Відповідно до цього дослідно-експериментальна робота проводилася в 10 та 11 класах (хлопці та дівчата віком від 15 до 17 років) на базі Ліцею інформаційних технологій спеціалізованої школи II ступеня Олександрійської міської ради Кіровоградської області.

З метою визначення особливостей емоційного інтелекту досліджуваних старшокласників ми обрали методики, які дозволяють емпірично дослідити психологічні особливості емоційного інтелекту: тест Холла для визначення рівня емоційного інтелекту [6]; методика "Діагностика рівня емпатії", для дослідження типу темпераменту, самооцінка і самоставлення обрано методики І.М. Юсупова [5]; «Особистісний опитувальник Г. Айзенка ЕРІ» [1]; «Тест-опитувальник для визначення самоставлення особистості» (В.В. Столін, С.Р. Пантілєєв) [8]; для вивчення соціально-психологічної адаптації, емоційного благополуччя й захищеності, що пов'язані з кліматом у сім'ї обрано методику «Дослідження соціально-психологічної адаптації К.Роджерса-Р.Даймонда» [7]; опитувальник «Шкала сімейної адаптації та згуртованості» Д. Олсона, Дж. Портнера, І. Лаві (адаптована М. Перре) [2].

За результатами емпіричних досліджень з'ясовано, що рівень емоційного інтелекту у осіб раннього юнацького віку є переважаюче низьким- 50%, середній рівень - мають 40% досліджуваних, а високий лише 10% респондентів.

Аналізуючи індивідуально-психологічні чинники, виявлено, що дійсно темперамент впливає на рівень емоційного інтелекту, а саме: меланхолікам (40%) та холерикам (30%) важко управляти своїми емоціями, тоді як флегматикам (20%) та сангвінікам (10%) потрібно розвивати свою емпатію та емоційну обізнаність.

Окрім того, за методикою І.М. Юсупова рівень емпатії був вищим порівняно з іншими показниками (емоційна обізнаність, розпізнавання емоцій інших людей, самомотивація та управління емоціями), що можна пов'язати із переважаючою більшістю серед опитуваних саме меланхолічного типу темпераменту, який характеризується вищою сензитивністю й, відповідно, краще розвиненим співпереживанням.

Отримані результати тесту-опитувальника для визначення самоставлення особистості (В.В. Столін, С.Р. Пантілєєв) засвідчили, що більшість досліджуваних мають суперечливе (70 %) ставлення до себе і потребують його покращення. Тому розвиваючи емоційний інтелект, старшокласники будуть краще розуміти себе, свої емоції, зможуть прийняти себе, що підвищить рівень їх самооцінки.

Для того, щоб проаналізувати соціально-психологічні чинники, які впливають на психологічні особливості емоційного інтелекту було використано: методику дослідження соціально-психологічної адаптації К. Роджерса-Р. Даймонда та опитувальник «Шкала сімейної адаптації та згуртованості» Д. Олсона, Дж. Портнера, І.Лаві (адаптована М. Перре).

Відповідно до першої методики, був підтверджений висновок, що дійсно, не приймаючи себе, ми не можемо приймати інших, нестабільна самооцінка відбивається негативно на рівні емоційної грамотності. Результати другої методики показали, що лише незначна частина обстежуваних (10%) справді задоволені взаємовідносинами в сім'ї, більшість - частково (60%) або повністю не задоволені (30%) сімейними відносинами. Відповідно до отриманих показників, постає визначена закономірність щодо того, що невідповідність об'єктивної реальності з очікуваними бажаними стосунками у родині впливає на зниження рівня емоційного інтелекту.

Отримані результати дослідження вказують на те, що значна частина осіб раннього юнацького віку не вміють управляти своїми емоціями та використовувати конструктивні способи реагування на ту чи іншу подію, недостатньо емоційно обізнані щодо особливостей розпізнавання й прояву як власних емоцій, так і емоції інших.

Таким чином, виявлені психологічні особливості емоційного інтелекту засвідчили доцільність розробки психолого-педагогічної програми розвитку емоційного інтелекту осіб раннього юнацького віку, що сприятиме їх особистісному зростанню, психічному здоров'ю, внутрішній гармонії та більш високій якості особистого життя.

Список використаної літератури:

1. Айзенк Г. Ю., Айзенк М. У. Исследования человеческой психики. Москва: ЭКСМО-Пресс, 2001. 480 с.
2. Бебчук М. А., Рихмаер Е. А. Практическая психодиагностика семьи: методическое пособие с приложениями. Москва: ИД: «Бионика», 2012. 148с.
3. Мудрик А. В. Современный старшеклассник: проблемы самоопределения. Москва: Просвещение, 1977. 214 с.
4. Пантелеева Т. В. Психологические особенности и развитие эмоциональной сферы и интеллектуальных способностей в ранней юности. *Психологические науки: теория и практика: материалы IV Междунар. науч. конф.* Москва: Буки-Веди, 2015. С. 11-14.
5. Ильин Е. П. Психология помощи. Альтруизм, эгоизм, эмпатия. Санкт-Петербург: Питер, 2013. 304 с.
6. Ильин Е. П. Эмоции и чувства. Санкт-Петербург: Питер, 2001. 752 с.
7. Лемак М. В., Петрище В. Ю. Психологу для работы. Діагностичні методики. Ужгород: Видавництво Олександри Гаркуші, 2012. 616 с.
8. Пантеев С. Р., Столин В. В. Практикум по психодиагностике. Психодиагностические материалы. Москва: Издательство Московского университета, 1988. С. 123- 130.